

החלטת הממונה על המשמעת – פסק דין

**א. העובדות והקובלנה**

1. הנקבלת היא תלמידה בתואר הראשון בחוג לביולוגיה בפקולטה למדעי החיים. בשנה א' ללימודיה שלחה הנקבלת שאלה לסגל הקורס "מבוא לביולוגיה א'" מדוע נרשם שאיחרה בהגשת מספר בחנים בקורס. היא קיבלה תשובה לשאלתה ממתרגלת בקורס, תלמידת דוקטורט בחוג שהינה בת החברה הערבית. בתשובתה הסבירה המתרגלת שלפי הנתונים שבידיה, לא ניתן להכיר בבחנים שהוגשו באיחור והזמינה את הנקבלת להציג אינדיקציות לכך שהגישה בזמן כפי שטענה.
2. תוך דקות ספורות קיבלה המתרגלת מהנקבלת חמש הודעות אימייל שנשלחו על פני שש דקות. מדובר באמירות קשות, שלצערי אין מנוס מלצטט ולו מקצתן על מנת להדגים את חומרתן. בהודעה הראשונה נאמר: "וואו! את חתיכת חוצפנית!". בהודעה עוקבת: "חתיכת שקרנית, ערביה, גזענית ומסריחה!". ובהודעה נוספת: "אני אצליח בקורס הזה גם בלי הנקודות המסריחות שלך יא פלסטינית גזענית".
3. כתב הקובלנה ייחס לנקבלת עבירה של פגיעה בכבוד עובדי האוניברסיטה, עבירה לפי סעיף 29(8) לתקנון המשמעת – סטודנטים (תשס"ח), ושל התנהגות שאינה הולמת את כבוד האוניברסיטה או מעמד של תלמיד, עבירה לפי סעיף 29.10 לתקנון.

**ב. הכרעת דין**

4. הנקבלת הודתה בעובדות, ואני מרשיעה אותה בהפרת הוראות שני סעיפי התקנון כאמור לעיל.

**ג. חומרת המעשים**

5. ההכרעה בדבר העונש הראוי במקרה זה, התגלתה לאור הנסיבות שיתוארו להלן כמשימה מורכבת, שהתלבטתי לגביה ארוכות.
6. קשה להפריז בתיאור חומרתם של הביטויים ששלחה התלמידה למתרגלת. בכל פעם שקראתי את השורות המקוממות ששלחה התלמידה התהפכה בטני עלתה בי תחושת קבס ממשית.
7. לצד היותם של הביטויים נטולי דרך ארץ וכבוד בסיסי המצופה בין וכלפי כל חבר או חברה בקהילת האוניברסיטה, קל וחומר כלפי סגל הוראה, מדובר בביטויים גזעניים שמשקפת מהן תפיסה של אדנות ועליונות של התלמידה כלפי המתרגלת, הנובעת מעצם היותה של האחת יהודיה ושל האחרת ערביה. בדבריה ביקשה הנקבלת לאיין ואף להפוך את ההיררכיה הארגונית שלפיה מדובר בחברה בסגל הקורס שהיא בכירה ומנוסה ממנה אקדמית, וזאת מכוחם של הפערים בין ערבים ליהודים בישראל.
8. רכיב יסודי ומהותי במרחב האוניברסיטאי הוא היותו מרחב שוויוני, שמקנה לכל החברים והחברות בו את התנאים ללמד וללמוד, לחשוב וליצור, לחקור ולגלות, לשאול שאלות ולגבש תשובות באופן

חופשי וענייני. אמירות המתבססות על סטיגמות ועל יחסי כוח חברתיים ותרבותיים המעוגנים בהשתייכותו הקבוצתית של אדם – דתו, הלאום שלו, מוצאו העדתי, גילו, מינו, נטייתו המינית, מצבו המשפחתי או כשירותו הגופנית, מצבו המשפחתי וכיוצא באלה – יש להן כוח הרסני לחבל אנושות באופיו של המרחב הזה.

9. כך בכלל, וכך במיוחד כאשר מדובר באמירות שנאמרות מפיה של יהודיה כלפי ערביה. אכן, גם במצב הפוך, שבו ערביה היתה מטיחה ביהודיה את השתייכותה הדתית-לאומית בצירוף גידופים, היה מדובר במעשה חמור. אבל כאשר יהודיה מטיחה בערביה את השתייכותה הקבוצתית של האחרונה, המעשה חמור יותר, הן במישור הכוונה והן במישור התוצאה.

10. במישור הכוונה, ברור שהתלמידה היתה מודעת לכך שהיא נוגעת בנקודה של חולשה ופגיעות של המתרגלת, ולכן השתמשה בכינויים ונקטה את הטון שבו נקטה. בחברה הישראלית, השתייכות למיעוט הערבי היא נקודת פגיעות באופן כללי, ובוודאי כך באוניברסיטה, שלמרבית הצער מתאפיינת בתת-ייצוג של דוקטורנטים וחברי סגל מהחברה הערבית, יותר מכך במדעים, וקל וחומר כשמדובר בייצוג החסר של נשים ערביות בכלל ובמדעים בפרט.

11. במישור התוצאה, נקל לשער שהמקרה גרם למתרגלת טלטלה וסערת נפש בהתנשאות הגזענית ובאפליה הבוטה שנשקפת מהביטויים. ניסיון החיים והידע המחקרי מהעולם ומישראל מלמד שתלמידים וחברי סגל מקבוצות מיעוט חשופים ליחס גזעני גלוי וסמוי באופן תדיר, שגורם להם נזקים ומעמיד בדרכם אתגרים ממשיים מבחינת סיכויי הצלחתם באקדמיה ובשוק התעסוקה.

12. ההקפדה על כבוד האדם של כל חברי הקהילה האקדמית, ועל האפשרות שלהם ושלחן לשגשג בתנאים שוויוניים, מאפיינת כל מוסד ציבורי להשכלה גבוהה ראוי לשמו, קל וחומר את אוניברסיטת תל אביב. האוניברסיטה משקיעה מחשבה, מאמצים, תוכניות, פרויקטים, תקנים ומשאבים רבים בחיזוק השוויון והמגוון בקמפוס.

13. דברים אלה מבהירים כמה חמורות וקיצוניות האמירות ששלחה הנקבלת למתרגלת שלה. לאמירות כאלה אין כל מקום באוניברסיטת תל אביב, וראוי לגלות כלפיהן אפס סובלנות. זאת הן במישור החוצפה והיעדר הדרך ארץ המאפיינות אותן, ויותר מכך, במישור הגזענות הכוחנית והאטומה הנשקפת מהן.

## ד. הנסיבות המורכבות והשיקולים לקולא

14. אחרי תיאור העובדות, משמעותן ועוצמת חומרתן, דומה שקשה להעלות על הדעת נסיבות שיקלו על חומרת הדברים והעונש הראוי בגינם. ועם זאת, בתיק הזה התגבשו למיטב שיפוטי נסיבות כאלה המצדיקות שיקול דעת נוסף בקביעת חומרת העונש.

15. לפני שהחלה הנקבלת את לימודיה באוניברסיטת תל אביב היא למדה רפואה בחו"ל. בשנה השלישית ללימודיה התפרצה אצלה מחלת נפש עקב טיפול תרופתי במחלה גופנית. מצבה הנפשי לא איפשר לה להמשיך את לימודיה, והיא חזרה לארץ כדי לקבל טיפול ולהיתמך על ידי משפחתה.

16. בישראל נעזרה במטפלים נפשיים שונים ובטיפול תרופתי.

17. לבית הדין הוגשה חוות דעתה של פסיכיאטרית מהשירות הפסיכולוגי של אוניברסיטת תל אביב, בצירוף המסמכים הרפואיים שהוגשו לפסיכיאטרית. חוות הדעת נכתבה על בסיס מסמכים בכתב, מבלי לפגוש את הנקבלת. מחוות הדעת והמסמכים הנלווים מתקבלת תמונה של התמודדות נפשית קשה ומורכבת עם הפרעה דו-קוטבית. ועם זאת, מסקנותיה של הפסיכיאטרית מהחומר שהועבר לה לא היו חד משמעיות. עולה מהן שישנה אפשרות שהנקבלת היתה במצב היפומאני (מצב המקדים מצב של מאניה), שמתאפיין בהתנהגויות אימפולסיביות שיכולות להיות תוקפניות ושמנוטרלת בהן יכולת השיפוט החברתי.

18. בדיון לפני בית הדין השמיעה הנקבלת את דבריה, סיפרה על האתגרים שלה והביעה חרטה עמוקה על מעשיה. כן שמע בית הדין את אמה. מהדברים, שהתרשמתי שנאמרו בכנות, עלתה מסכת של התמודדות אישית ומשפחתית קשה ומלאה מהמורות עקב התנהגויות דומות במידת הפוגענות שלהן ובתוצאותיהן ההרסניות גם במשפחה ובקהילה הקרובה של הנקבלת.

19. כן הוגש לבית הדין מכתב התנצלות ששלחה הנקבלת למתרגלת, מכתב מפורט שנוסח בנימה אישית.

20. במקרים מעין זה מתבקשת זהירות מצד בית הדין המשמעתי. אני, היושבת בדיון, אינני מומחית ברפואת נפש, ושומה עליי להיזהר בקביעת ממצאים רפואיים. ועם זאת, בשקלול כל הנתונים שלפניי – חוות הדעת הפסיכיאטרית, המסמכים הרפואיים שצורפו לה, הופעתה של הנקבלת לפניי, הדברים שהשמיעה אמה והמכתב ששיגרה למתרגלת, התרשמתי שישנה סבירות גבוהה שמעשיה של הנקבלת נעשו בתקופה שבה היתה לה שליטה מועטה במעשיה, ויכולת מצומצמת להבין את משמעותם ואת חומרתם. ועם זאת, הדברים אינם מובהקים עד כדי פטור מאחריות למעשים (מישור הכרעת הדין), ועל המורכבות לבוא לידי ביטוי בשלב הענישה.

## ה. גזר הדין

21. כפי שצוין בראשית הדברים, במקרה זה מלאכת האיזון והשקלול אינם פשוטים. מחד גיסא, מדובר במעשים קיצוניים בחומרתם כפי שפורט לעיל, וזאת בשל פגיעתם בכבוד האדם, בשוויון ובהגנה על עקרון המגוון באוניברסיטה. ומאידך גיסא, מעקרונות כבוד האדם, השוויון והמגוון נגזרת גם החובה לראות כל אדם כאדם ולדון אותו לכף זכות גם בנסיבות קשות, להימנע מיחס של מידת סדום. כך למשל, במשפט הישראלי וההשוואתי פותחו בעשורים האחרונים כחלק מעקרון השוויון, חובות לבצע התאמות עקב מוגבלות פיזית או נפשית.

22. בנסיבות רגילות, העונש שהייתי משיתה על הנקבלת היה חמור ביותר, ואני משערת שהיה כולל הרחקה מהאוניברסיטה. אולם נוכח הנסיבות הרפואיות שבהן נכתבו ונשלחו האמירות הקשות של הנקבלת למתרגלת, אין זה צודק להשית עליה עונש חמור כזה.

23. ועם זאת כאמור לעיל, גם לא יהיה נכון לפטור לגמרי את הנקבלת מאחריות למעשיה ולהפנמה מסויימת של תוצאותיהם ומשמעותם.

24. מנעד העונשים שמונה התקנון שעמדו לפניי כאפשרויות רלוונטיות במקרה זה הוא מצומצם. פסילת הקורס, שהוא קורס מבוא בסמסטר א' ללימודי הביולוגיה, תוביל ל"תאונת שרשרת" של אי-זכאות

לקורסים מתקדמים ולהמשך הלימודים, ולמעשה התוצאה תהיה תוצאה של הרחקה דה-פקטו. תוצאה זו תהיה מוגזמת לדעתי לאור הנסיבות הנפשיות שבהם בוצעו המעשים. כך גם לגבי עונשים אחרים, כמו עיכוב מתן תעודה.

25. בנסיבות אלה, אני משיתה על הנקבלת את העונשים הבאים :

- א. ביטול הזכות לקבל הנחה בשכר לימוד, פטור משכר לימוד או מילגה למשך שנתיים מיום מתן פסק הדין, כאמור בסעיף 30.6 לתקנון המשמעת.
- ב. קנס כספי בשיעור של 3,000 ש"ח שישולם לא יאוחר מתחילת שנת הלימודים תשפ"ד, לפי הסמכות המוקנית לבית הדין בסעיף 30.7 לתקנון המשמעת.
- ג. הרחקה על תנאי מהלימודים של שני סמסטרים למשך שנתיים מיום מתן פסק הדין אם תעבור הנקבלת בשנית על אחת מהוראות התקנון בהן הורשעה.

## ו. מילות סיכום

26. מעשיה של הנקבלת פגעו באוניברסיטה כולה ובכל החברות והחברים בקהילתה, אבל פגיעה מיוחדת נפגעה המתרגלת בקורס וסגל הקורס כולו. אני תקווה שפסק הדין המנומק יתקבל על דעתה של המתרגלת, של סגל הקורס, ושל קהילת האוניברסיטה בכלל, ושלא יתפרש חלילה כמקל ראש בחומרת המעשים.

27. אני מאחלת לנקבלת רפואה שלמה והצלחה בלימודיה ובדרך המקצועית המאתגרת והתובענית שבה בחרה.

28. מקצוע הרפואה שבו שואפת הנקבלת לעסוק הוא מקצוע שמצריך קודם כל מחויבות לעזרה וליחס אמפתי לכל אדם באשר הוא אדם, בלי הבדל דת, לאום, ומשתנים דמוגרפיים וקבוצתיים אחרים. אני מבקשת להביע את תקוותי ואת ציפייתי שגזר הדין ונימוקיו יתרמו להפנמה וליישום מצד הנקבלת של עקרונות כבוד האדם, השוויון והמגוון שבהם ראוי שנחזיק ואותם ראוי שניישם כולנו באוניברסיטה ובכלל בחברה צודקת וחופשית.

ניתן היום, 23 ביולי, 2023, ה' אב, תשפ"ג, בהיעדר הצדדים.  
יפורסם ללא ציון שם הנקבלת.



ד"ר יופי תירוש  
הממונה על המשמעת  
אוניברסיטת תל אביב

